

mpc
METODICKO-PEDAGOGICKÉ CENTRUM

Európska únia
Európsky sociálny fond

Moderné vzdelávanie pre vedomostnú spoločnosť / Projekt je spolufinancovaný zo zdrojov EÚ

Mgr. Viliam Ladič

Sme rozdielni a predsa rovnakí

Osvedčená pedagogická skúsenosť edukačnej praxe

Prešov
2015

Vydavateľ: Metodicko-pedagogické centrum, Ševčenkova 11,
850 01 Bratislava

Autor OPS/OSO: Mgr. Viliam Ladič

Kontakt na autora: ZŠ Sabinov Komenského, v.ladic@centrum.sk

Názov OPS/OSO: Sme rozdielni a predsa rovnakí

Rok vytvorenia 2015

OPS/OSO: XIII. kolo výzvy

Odborné stanovisko vypracoval: Anna Karapinová

Za obsah a pôvodnosť rukopisu zodpovedá autor. Text neprešiel jazykovou úpravou.

Táto osvedčená pedagogická skúsenosť edukačnej praxe/osvedčená skúsenosť odbornej praxe bola vytvorená z prostriedkov národného projektu Profesionálny a kariérový rast pedagogických zamestnancov.

Projekt je financovaný zo zdrojov Európskej únie.

Kľúčové slová

Multikultúrna výchova. Stratégia učenia EUR. Práca s textom.

Anotácia

Práca – osvedčená pedagogická skúsenosť je venovaná prierezovej téme – multikultúrna výchova. Je členená na dve časti – teoretickú a praktickú. Teoretická časť poskytuje teoretické východiská k problematike multikultúrnej výchovy, pracovným listom, stratégií učenia EUR. učeniu. Praktickú časť tvorí 5 námetov vyučovacích hodín multikultúrnej výchovy spracovaných stratégiou učenia EUR. Vyučovacie hodiny sú založené na práci s textom, čím podporujú rozvoj čitateľskej gramotnosti žiakov vo vzťahu k zisteniam z medzinárodných meraní PISA.

Zámerom práce bolo poskytnutie v praxi overených vyučovacích hodín multikultúrnej výchovy.

Práca je vhodná najmä pre učiteľov slovenského jazyka a literatúry, dejepisu, geografie, občianskej náuky, etickej výchovy.

Akreditované programy kontinuálneho vzdelávania

Podpora čitateľskej gramotnosti žiakov v základnej škole	976/2012-KV
Multikultúrna výchova	124/2010-KV

OBSAH

ÚVOD	5
1 MULTIKULTÚRNA VÝCHOVA	7
1.1 Charakteristika multikultúrnej výchovy	7
1.2. Multikultúrna výchova v školskom kontexte	9
2 VYUČOVACIE HODINY	13
ZÁVER.....	27
ZOZNAM PRÍLOH.....	28

ÚVOD

„Multikulturalizmus predstavuje predovšetkým zdravú, aj keď veľmi náročnú výzvu demokracii.“

P.Pithart

Jednou zo základných úloh súčasného školstva je príprava človeka na život v spoločnosti. V spoločnosti, ktorá sa globalizuje. Jej výsledkom je skutočnosť, že stretávanie kultúr už neprebíha v dlhých časových obdobiach ako v minulosti, ale okamžite. Nestretávajú sa už len dve či tri kultúry, ale veľké množstvo naraz. A preto hovoríme o multikultúrnosti a jej potrebe v súčasnej spoločnosti. Multikultúrnosť nie je len obyčajnou existenciou rôznych kultúr vedľa seba, je to snaha o porozumenie medzi kultúrami.

Multikultúrna výchova nevzniká len ľubovôľou pedagogickej verejnosti, mimovládnych organizácií či menšinových inštitúcií. Multikultúrna výchova je nevyhnutnosťou v dnešnom globalizujúcom sa svete, v ktorom sa kultúry a životné štýly stretávajú a komunikujú podstatne viac ako v minulosti. Je nevyhnutnosťou aj s ohľadom na predsudky a stereotypy pretrvávajúce vo vedomí spoločnosti z minulosti – pričom v súčasnom svete sa nepriaznivý vplyv týchto stereotypov ešte posilňuje.

Nevyhnutnosť multikultúrnej výchovy u nás vyplýva z týchto sociálnych faktov súčasného Slovenska:

- Slovenská republika vstupom do EÚ a do schengenského priestoru sa otvorila pre každodennú kultúrnu výmenu s európskym priestorom (od turistiky, možnosti štúdia a práce v zahraničí až po mediálny trh a trh so spotrebným tovarom),
- v kolektívnom vedomí občanov Slovenska pretrvávajú nevyriešené predsudky a stereotypy (napr. mýty a stereotypy o vzťahoch Slovákov a Maďarov, o charaktere Rómov alebo Čechov, xenofóbne vzťahy k cudzincom),
- postupuje vnútorná diferenciácia slovenskej spoločnosti (rastie sebauvedomenie regiónov, rôznych alternatívnych kultúr),
- narastá migrácia občanov Slovenska i cudzincov,
- zvyšuje sa počet príslušníkov tzv. nových menšín v SR (Vietnamci, Číňania, Albánci, Rusi a iní),
- posilňuje sa etnické, regionálne a iné kultúrne uvedomenie rôznych sociálnych skupín.

Multikultúrna výchova spolupracuje s inými výchovnými oblastami. Nesie v sebe závažný politicko-právny, eticko-kultúrny a historický obsah. Podľa toho sa aj zblížuje a v mnohých prípadoch priamo spolupracuje s inými výchovnými oblastami, zdieľajú analogické ciele alebo sa ich ciele a témy približujú. Multikultúrna výchova je veľmi blízka výchove k tolerancii, výchove k ľudským právam, globálnej výchove, etickej výchove, výchove o holokauste.

Hlavným cieľom práce bolo na základe odborných a vlastných poznatkov a skúseností prostredníctvom navrhnutých vyučovacích hodín multikultúrnej výchovy poukázať na to, že multikultúrna výchova napomáha rozvoju komunikácie, učí žiakov rešpektovať názory, potreby a práva ostatných, pestovať kvalitné medziludské vzťahy, akceptovať kultúrnu rozmanitosť ako spoločenskú realitu a rozvíjať toleranciu, rešpekt a prosociálne správanie a konanie vo vzťahu ku kultúrnej odlišnosti.

Čiastkové ciele:

- zvýšiť samostatnosť, aktivitu a záujem žiakov získavať nové vedomosti a zručnosti,
- zlepšiť klímu v triede,
- aktívne zapojiť každého žiaka,
- rozvíjať toleranciu, ústretovosť ale aj schopnosť byť kritický k iným,
- chápať potreby a postoje iných,
- podporiť samostatnú, tvorivú a iniciatívnu prácu žiakov.

1 MULTIKULTÚRNA VÝCHOVA

V súčasnom svete sa stalo bežným, že vedľa seba v jednom priestore existuje viacero výrazne odlišných kultúr. Ani Slovensko nie je výnimkou. V minulosti a aj v súčasnosti je územie nášho štátu priestorom stretávania sa migračných prúdov, v rámci ktorých dochádzalo a dochádza k vzájomnému ovplyvňovaniu sa. Je preto potrebné, aby sme si uvedomovali dôležitosť kultúrnej pamäte a historickej continuity, čo bolo a je správne a čo bolo a je nesprávne, kto hovorí pravdu a kto s ňou manipuluje, s akými ideami sa stotožňovať a proti akým sa vzoprieť, na čo byť hrdí a za čo sa hanbiť, o čo sa usilovať a ako k tomu dospieť.

1.1 Charakteristika pojmu kultúra, multikulturalita, multikultúrna výchova

Slovo **kultúra** sa používalo a používa v rôznych, navzájom odlišných významoch. Vo svojom základnom slovnom význame znamená vypestovanie, vychovanie. Jej prvotné použitie je v období staroveku. Veľký sociologický slovník (2001) definuje kultúru ako „*súhrn prostriedkov a mechanizmov špecificky ľudskej adaptácie k vonkajšiemu prostrediu. Predstavuje program činnosti jednotlivcov a skupín, ktorý je fixovaný sociokultúrnymi stereotypmi a predávaný prostredníctvom kultúrneho dedičstva*“. Človek sa do určitej kultúry rodí a stáva sa jej samotným tvorcom a spolupretvárateľom, oboznamuje sa s kultúrnymi obsahmi, ktoré sú produktmi predchádzajúcich generácií. „*Kultúra je súhrn ľudských činností, predmetov, hodnôt, ideí a inštitúcií, ktoré sú špecifické pre určité spoločensťvo. Obsahuje predmety, znaky a symboly, hodnoty, zvyky, inštitúcie, rituály, tradície. Neodovzdáva sa genetickým kódom, ale prostredníctvom života v spoločensťve a vo výchove, takže umožňuje sociálne učenie sa*“ (Mistrík a kol., 2008). Kultúra podľa Dúbravovej (2006), je „vnútornou výbavou“ jednotlivca, ktorá sa prejavuje v jeho správaní a spôsobe komunikácie s inými. Určuje, ako sa ľudia stravujú, obliekajú, čo považujú za dobré bývanie, aké majú hygienické rituály, návyky, ako sa prejavujú v sexuálnej oblasti, vo vzťahu k telu. Rozdiely sú aj v spôsobe ako si vysvetľujú povahu sveta – jeho vznik, fungovanie, aké historické tradície utvárali ich vzťah k vlastnej národnej identite, etnickej histórii a mnohé ďalšie odlišnosti.

Multikulturalita, multikultúra, multikulturalizmus, multikultúrnosť sú synonymá. Neexistuje jednotná definícia ani jedného z nich, avšak vyjadrujú to isté. Existenciu rôznych kultúr vedľa seba, vzájomný vplyv týchto kultúr, ich vzájomnú závislosť na sebe a čo je najdôležitejšie – medzikultúrne porozumenie. Tento synonymický rad pomenúva skutočnosť, ktorá vyplýva zo vzťahov kultúr v globalizovanom svete a týka sa rasy, etnika, sociokultúrnych skupín, vzťahu majority a minorít a v súčasnosti sa rozšíril aj o témy rodovej príslušnosti, sexuálnej preferencie či spoločenského uplatnenia jednotlivcov so zdravotným postihnutím.

Multikulturalizmus a jeho synonymá sa používajú v rôznych významových odlišnostiach a označujú často odlišné skutočnosti. Znamená nielen rôznosť kultúr, ich prejavov v správaní, ich tradícií, hodnôt, významov a noriem, ale aj hľadanie spôsobov ich spolužitia – od existencie vedľa seba, k rešpektu, tolerancii až k dialógu a spolupráci. Ideológia multikulturalizmu (politický program) a z nej vyplývajúce politické aktivity vznikli v druhej polovici 20. storočia. Teória multikulturalizmu vznikla v USA a úzko súvisela s etnorevitalizačnými hnutiami, ktorých úsilím bolo dosiahnuť politické uznanie

rôznych komunít, ktoré majú spoločný rasový a etnický pôvod. J. Průcha (2006) charakterizuje multikulturalizmus ako:

- stav spoločnosti, teda reálny stav spolužitia etník, národov, rás, náboženských a sociálnych skupín,
- proces, teda oblasť osvetovej činnosti, interkultúrneho vzdelávania, vzájomná výmena znakov a významov, ideí kultúr, ktoré sa stýkajú bezprostredne (v rámci jednej spoločnosti), alebo sprostredkované (vzdialené kultúry – ázijské, africké, juhoamerické a ďalšie),
- vedeckú teóriu, oblasť výskumu, teda teóriu ako akademický diskurz využíva na pomenovanie a riešenie problémov interdisciplinárne prístupy – antropologické, filozofické, sociologické, ale aj psychologické, ekonomické a ďalšie,
- spoločenský cieľ, teda predstava politickej reprezentácie, vízie rozvoja celku na rôznych úrovniach – národnej, štátnej, európskej aj globálnej (politický program).

V súčasnej teórii a ideológii multikulturalizmu sa vykryštalizovali tieto názorové prúdy myslenia.

- **Konzervatívny multikulturalizmus** – rešpektuje rôznorodosť kultúr v určitom regióne, ale považuje to za negatívum. Snaží sa prezentovať jednu kultúru ako (regionálne alebo celosvetovo) nadradenú a tej sa musia ostatné kultúry prispôbiť, aby nenastal chaos. Multikultúrna výchova má smerovať k uvedomeniu si postavenia dominantnej kultúry. Iné kultúry sú zatláčané do súkromia jednotlivcov.
- **Liberálny multikulturalizmus** – rešpektuje rôznorodosť kultúr v určitom regióne a považuje to za pozitívne. Chce ponechať voľnej súťaži, ktorá kultúra bude silnejšia a preváži. Multikultúrna výchova má viesť ľudí k akceptovaniu rôznorodosti a k jej udržaniu. Iné kultúry sa stávajú súčasťou verejného priestoru.
- **Kritický multikulturalizmus** – rešpektuje rôznorodosť kultúr v určitom regióne, ale uvedomuje si výhody aj nevýhody takéhoto stavu. Multikultúrna výchova má smerovať k pochopeniu kultúrno-historických súvislostí kultúr a pri rešpektovaní odlišných ekonomických, mocenských a iných podmienok kultúry má viesť k ich spolupráci. Iné kultúry sú súčasťou verejného priestoru aj individuálneho súkromia. Musia súťažiť o svoje postavenie, ale dominantná kultúra im v tom pomáha.
- **Pluralistický multikulturalizmus** - môžeme ho nazvať aj britský model. Kladie dôraz na odlišnosť. Kultúrna rozmanitosť je chápaná ako hodnota sama o sebe, ako podmienka spoločenského vývoja. Podobne ako liberálny multikulturalizmus, proklamuje model súžitia „integráciu odlišných“, ale zastáva názor, že príslušníci rôznych sociálnych a kultúrnych skupín si majú zachovať svoje špecifiká. Verejná sféra berie ohľad na ich skupinové identity, čo sa odráža aj v politických, sociálnych aj ekonomických stratégiách štátu.
- **Esenciálny multikulturalizmus** - vychádza z predpokladu, že každá sociokultúrna skupina má nemenný súbor podstat alebo esencií, ako je rasa, rod, národnosť, ktoré sú dané biologicky. Kladie dôraz na autentičnosť a čistotu utlačovaných skupín. Má tendenciu k romantizácii utlačovaných. Chce pestovať národnú hrdosť u marginalizovaných skupín, zdôrazňuje ich morálne kvality a hrdinstvo. Prevracia tradičný kánon, dominantnú kultúru stavia do pozície tej zlej, naopak marginalizovanú kultúru do pozície tej dobrej.

Pojem **multikultúrna výchova** nemá jednotnú podobu. J. A. Banks (2004) ju definuje ako výchovu, ktorá pomáha žiakom chápať kultúru svojho spoločenstva a utvrdiť sa v nej, pomáha im oslobodiť sa od svojich kultúrnych obmedzení, umožňuje im utvárať a spravovať občianske spoločenstvo pracujúce pre spoločné dobro. Encyklopedy of Educational (1995) charakterizuje multikultúrnu výchovu ako prípravu na sociálne, politické a ekonomické reality, ktoré žiaci prežívajú v kultúrne odlišných ľudských stykoch. Multikultúrna výchova podľa E. Mistríka (2000) označuje výchovu k medzikultúrnemu porozumeniu. Je to výchova, ktorá podporuje kultúrnu pluralitu a mierové spolunažívanie v tejto pluralite. Pedagogický slovník (1998) termín multikultúrna výchova definuje ako vyjadrenie snahy prostredníctvom vzdelávacích programov vytvárať spôsobilosť ľudí chápať a rešpektovať iné kultúry než len svoju vlastnú. Český pedagóg J. Průcha (2006) poukazuje na existenciu dvoch základných koncepcií v súčasnej pedagogike, kde multikultúrna výchova je :

- proces, prostredníctvom ktorého si jedinci vytvárajú predpoklady na pozitívne vnímanie a hodnotenie odlišných kultúr a učia sa regulovať svoje správanie k príslušníkom iných kultúr,
- konkrétny vzdelávací program, ktorý v programoch vyučovania zabezpečuje také vzdelávacie prostredia, ktoré sú prispôsobené jazykovým, kultúrnym potrebám žiakov z rôznych minorít (jazykových, rasových, náboženských a iných).

1.2 Multikultúrna výchova v školskom kontexte

Tak ako v iných krajinách, aj na Slovensku sa požiadavka realizácie multikultúrnej výchovy premietla do dokumentov štátnej vzdelávacej politiky – do štátnych vzdelávacích programov. V septembri 2008 vstúpil do platnosti Zákon č. 245/2008 Z. z. o výchove a vzdelávaní, kde sa multikultúrna výchova ako prierezová téma stala plánovanou súčasťou obsahu vzdelávania.

Multikultúrna výchova sa môže vyučovať v rámci jednotlivých učebných predmetov alebo formou kurzov, tematických dní, prípadne samostatného voliteľného predmetu. Multikultúrnu výchovu možno prirodzene začleniť do humanitných a spoločenskovedných predmetov. Prvky multikultúrnej výchovy však možno v obsahovej a metodologickej rovine či s pomocou vhodných príkladov rozvíjať aj v prírodovedných predmetoch či pri výučbe materinského a cudzích jazykov.

Z takto formulovanej koncepcie je zrejmé, že:

- multikultúrna výchova je povinná súčasť vzdelávania,
- spôsob realizácie témy a časová dotácia v jednotlivých ročníkoch je v kompetencii učiteľa/školy,
- podmienkou efektívnosti multikultúrnej výchovy ako prierezovej témy je jej prepojenosť s obsahom konkrétnych vyučovacích predmetov,
- prínos multikultúrnej výchovy je zacielený na tri oblasti rozvoja žiaka: získavanie poznatkov/informácií o rôznych kultúrach; rozvíjanie schopností/zručností orientovať sa v kultúrne rozmanitom svete a využívať konštruktívny dialóg na obohatenie seba aj iných; osvojovanie si postojov/hodnôt tolerancie, rešpektu a otvorenosti k odlišným kultúram a jednotlivcom. Okrem priblíženia sa ideálu multikultúrnej spoločnosti má tento pedagogický (edukačný) koncept za cieľ žiakom sprostredkovať poznanie nie iba vlastného kultúrneho kontextu, ale aj porozumenie odlišným kultúram. Rozvíjať zmysel pre spravodlivosť, solidaritu a

toleranciu, viesť ich k chápaniu a rešpektovaniu stále sa zvyšujúcich socio-kultúrnych rozmanitostí a umocňovať porozumenie k rôznym spôsobom života, mysleniu a vnímaniu sveta.

Pri zaradení multikultúrnej výchovy do edukácie existujú tieto prístupy:

- kultúrno-štandardný prístup,
- transkultúrny prístup.

Kultúrno-štandardný prístup vychádza z predpokladu, že sociokultúrne – teda etnicke, národnostné a ďalšie skupiny majú špecifické znaky, ktoré vytvárajú rozdiely a zapríčiňujú nedorozumenia. Je založený na presvedčení, že pre zlepšenie vzájomných interkultúrnych vzťahov je nutné tieto rozdiely pochopiť a naučiť sa ich rešpektovať. Multikultúrna výchova sa preto v tomto ponímaní zameriava na zoznámenie sa s charakteristikou a aspektami jednotlivých „ohraničených“ kultúr a spôsobmi akými sa tieto kultúry prejavujú. Cieľom tohto prístupu je podpora a upevňovanie vzájomných vzťahov medzi sociokultúrnymi skupinami, zoznámenie sa s odlišnými sociokultúrnymi skupinami, s ich históriou, jazykom a zvykmi, porozumenie odlišnosti iných sociokultúrnych skupín. Dôrazom na históriu, kultúrne rituály a zvyky iných skupín sa tento prístup snaží rozšíriť povedomie o kultúrnej rozmanitosti a zlepšiť znalosti o druhých kultúrach, často aj o živote v krejinách, kde príslušníci týchto kultúr žijú. Prínosom tohto prístupu je najmä rozšírenie znalostí o iných krajinách, kultúrach. Negatívom je, že zachytáva iba vonkajšie symboly či rituály (tradície, oblečenie, jedlo...), hlbšie sféry ostávajú skryté, dáva prílišný dôraz na skupinovú identitu – buduje v nás charakteristiky, zdôrazňuje prílišné zdôrazňovanie rozdielov medzi popisovanými skupinami.

Transkultúrny prístup namiesto popisu jednotlivých sociokultúrnych skupín začína premyšľaním o príčinách a hraniciach medzi odlišnosťami každého z nás. Kedy môžem o niekom povedať , že je „iný“ alebo že patrí do nejakej „inej“ skupiny? Aký vplyv má pohlavie, sociálne prostredie, etnická alebo národnostná príslušnosť či náboženstvo? A sú niektoré kategórie dôležitejšie než iné? Viac než o charakteristikách určitých skupín hovorí o skúsenostiach jednotlivca, ktoré spoluvytvárajú jeho kultúru a ktoré sa potom pri vzájomnom dialógu s ostatnými prejavujú práve ako kultúrne rozdiely. Dôležitým aspektom je tu dialóg.Pracuje s autentickými situáciami , ako napr. konflikt, diskriminácia, dilema apod. Pracuje s konkrétnymi javmi a ich odlišnými kultúrnymi interpretáciami namiesto s dopredu určenými súborami znakov tej či onej skupiny. Cieľom tohto prístupu je naučiť sa reflektovať vlastnú kultúrnu identitu a jej premeny, vnímať kultúrne rozdiely v konkrétnych situáciách a prostredníctvom tréningu dokázať tieto situácie riešiť.

Multikultúrna výchova rozvíja interkultúrne kompetencie. Jej všeobecným **cieľom** je podpora a upevňovanie vzájomných vzťahov medzi sociokultúrnymi skupinami v spoločnosti tým, že sprostredkujeme žiakom poznanie vlastného kultúrneho zakotvenia aj porozumenie iným kultúram, vedieme ich k porozumeniu narastajúcej kultúrnej rozmanitosti a k schopnosti vedieť ju nielen pasívne prijať, ale aj komunikovať a spolupracovať s príslušníkmi iných kultúr a zlepšovať tým aj vzťahy medzi majoritou a minoritami v spoločnosti. Hlavné a čiastkové ciele multikultúrnej výchovy sú stanovené v ISCEDe.

E. Mistrík (2006) formuluje nasledovné ciele multikultúrnej výchovy.

- **Tolerancia**, ktorá znamená akceptovanie iných kultúr s vedomím, že aj tie ostatné kultúry majú právo na existenciu. Tento postoj rešpektuje iné kultúry, ale aktívne do nich nezasahuje. Ľudia, ktorí tolerujú iné kultúry, sú si vedomí svojej vlastnej kultúrnej identity a životný štýl s ňou spojený si mienia chrániť. Tolerancia sa však nevzťahuje len na určitú vybranú spoločnosť, etnikum alebo sociálnu skupinu, ale považuje sa za univerzálny princíp ľudskej komunikácie.
- **Empatiu** autor charakterizuje ako schopnosť cítiť svet tak, ako ho cítia tí druhí. Pri tomto prístupe je nutné si uvedomiť svoje predsudky a snažiť sa o ich odstránenie, k čomu môže dopomôcť analytické a kritické myslenie.
- **Participácia a starostlivosť** je na rozdiel od tolerancie a empatie prístup, ktorý znamená angažovanie sa vo vzťahoch medzi ľuďmi. Pri participácii a starostlivosti je dôležité reagovať na nové situácie tým, že pochopíme správanie ľudí z iných kultúr. Je potrebné k tomu pristupovať veľmi opatrne, aby participácia a starostlivosť neprerástli v manipuláciu. Tu si treba uvedomiť, že prekračovanie hraníc vlastnej kultúrnej identity nemusí byť ohrozením kultúrnej integrity. Participácia na kultúre iného spoločenstva je vhodnou bázou na uvedomovanie si hodnôt a životaschopnosti vlastnej kultúry. Dáva príslušníkovi určitej kultúry sebadôveru a zároveň kultivuje jeho schopnosť empatie voči iným kultúram.
- **Spolupráca** je akceptovanie odlišnosti a hľadanie kompromisov k dosiahnutiu spoločného cieľa.

Pri vyučovaní multikultúrnej výchovy by sa mali dodržiavať isté **zásady** (prostriedky na zabezpečenie interaktívnej multikultúrnej výchovy), a to:

- výučba musí podporovať rozvoj žiaka komplexne, vo všetkých oblastiach -zásada komplexného rozvoja osobnosti žiaka,
- učenie má rozvíjať individuálne predpoklady žiaka -zásada primeranosti a individuálneho prístupu,
- predkladané teórie, poznatky prepojiť s praxou, so životom a ukázať na možnosť ich aplikácie, učiť sa činnosťou - zásada prepojenia teórie s praxou,
- výučba poskytuje nielen overené, vedecké poznatky, ale má podporovať u žiakov hľadanie a objavovanie „nových“ poznatkov vo všetkých oblastiach - zásada vedeckosti,
- vysvetliť žiakom, čo sa učia, aj k čomu ich učenie smeruje, informovať žiakov o možnosti dosiahnuť ciele v určitej kvalite a informovať ich o dosiahnutých výsledkoch, poskytnúť podnety na samostatnú aj skupinovú prácu, myslieť na to, čo žiakov motivuje a aktivizuje - zásada uvedomelosti a aktivity,
- podnety na učenie poskytovať tak, aby boli zapojené všetky zmysly a myseľ žiaka mala čo „spracúvať“ - zásada názornosti,
- poskytovať poznatky a rozvíjať životné zručnosti aj upevňovať hodnotové postoje je optimálne tak, že v určitej logickej postupnosti rozvíjame, rozširujeme, doplňujeme a upevňujeme - zásada sústavnosti,
- zabezpečiť socializáciu žiakov v zmysle rešpektu medzi pohlaviami, sociálnymi skupinami a rozličnými kultúrami - zásada kultúrneho kontextu,
- stavať na vedomostiach a predchádzajúcich zručnostiach a postojoch žiakov, neustále to zisťovať a nadväzovať na ne pri konštruovaní alebo rekonštruovaní

žiakových poznatkov, zručností a postojov - zásada predchádzajúcich spôsobilostí,

- rozmanitosť učebných štýlov žiakov a úroveň osvojeného poznania a schopností spolu s rešpektom k podnetom pre všetky zmysly a pre deti z rôznych kultúr, prispôbiť výučbu ich potrebám - zásada rozmanitosti (Dúbravová, 2006).

Princípy multikultúrnej výchovy:

- rešpektovanie rozmanitosti žiakov a učiteľov, učebných a výchovných štýlov, spôsobov komunikácie,
- individuálny prístup k žiakom, tvorba podmienok pre individuálne spôsoby učenia, podpora slabších a nevytváranie elitných skupín,
- hodnotenie, ktoré rešpektuje individuálne osobitosti žiakov a učiteľov,
- úcta k jednotlivcom a podpora formovania sebaúcty žiakov aj učiteľov, pomoc pri odhaľovaní každého silných stránok, vyzdvihovanie prínosu pre spoločné úlohy alebo vyzdvihovanie originality, poskytovanie príležitostí pre prejavenie individuálnych zvláštností,
- úcta k odlišným kultúrnym tradíciám a vytváranie priestoru na ich prezentáciu. Vzájomná dôvera a otvorenosť v komunikácii,
- kooperácia medzi žiakmi, triedami, učiteľmi, systematický rozvoj spolupráce a budovanie možností pre samostatné formovanie tvorivých či pracovných tímov.
- Tvorba spoločných cieľov, pri napĺňaní ktorých sa môže zúčastniť každý, delegovanie právomocí v skupine a pri riešení úloh, vzájomná podpora pri rizikových úlohách, neodsudzovanie človeka po chybe, ale hľadanie ciest k náprave.

Predmetom multikultúrnej výchovy je kultúrna odlišnosť. Všíma si sociálne skupiny, ktoré sa odlišujú kultúrne, teda využívajú odlišné znaky a symboly, odlišné zvyky a rituály, uznávajú odlišnú tradíciu. V konečnom dôsledku síce multikultúrna výchova pôsobí pozitívne na prijatie rôznych odlišností (napr. aj na prijatie fyzicky postihnutých), primárne sa však zaoberá kultúrami.

Hlavnou **témou** multikultúrnej výchovy je **kultúrna rôznorodosť**. Konštatuje tento fakt, upozorňuje žiakov na odlišnosti v kultúre rôznych ľudí, regiónov, historických období. Vedie žiakov k tomu, aby si uvedomovali historické a sociálno-psychologické korene odlišností v kultúrach. Multikultúrna výchova vychováva žiakov k tomu, aby odlišovali rôzne **kultúrne vrstvy**, aby si uvedomovali, že dominantná kultúra (spravidla kultúra väčšinovej strednej vrstvy v štáte) nie je jediná, ale že popri nej existuje množstvo ďalších a plne rovnocenných menšinových kultúr. Ukazuje žiakom, že aj dominantná kultúra nie je jednoliata, ale že aj v nej sa stretáva mnoho pohľadov na svet, mnoho odlišných rituálov, životných štýlov. **Premeny kultúrnej identity** sú ďalšou dôležitou témou multikultúrnej výchovy. Upozorňuje na premenlivosť každej kultúrnej identity, na skutočnosť, že vzniká zo životných a historických skúseností jednotlivých ľudí aj celých spoločností. Pre formovanie kultúrnej identity sú dôležité **kultúrne vzory**. Kultúrne vzory, teda nasledovaniahodné príklady myšlienok, hodnôt a činov druhých ľudí, sú podkladom pre vznik **kultúrnej tradície**. Cez geografické a historické súvislosti tradície môže multikultúrna výchova smerovať pozornosť žiakov na veľké geografické **kultúrne okruhy**. To sú len hlavné témy, ktorými sa multikultúrna výchova zaoberá. Každá téma má v sebe historický rozmer (je spätá s historickými udalosťami),

geografický rozmer (závisí od priestoru), právny rozmer (nesie právne dôsledky alebo vyplýva z právneho systému), politický rozmer (je predmetom záujmu politických strán a politického rozhodovania) a pod. Preto je možné tieto témy prezentovať vo veľkom množstve školských predmetov, stačí v tematike predmetu a v metódach jeho vyučovania akcentovať kultúrnu rôznorodosť alebo kultúrne pozadie jednotlivých tém.

Multikultúrna výchova prináša do vzdelania pochopenie a rešpekt voči iným kultúram. Snaží sa žiakov pripraviť na vstup do kultúrne rozmanitého sveta, vybaviť ich dovednosťami pre interkultúrnu komunikáciu. Varuje proti predsudkom a ďalším prejavom intolerancie a učí žiakov orientovať sa v kultúrnych prejavoch odlišných národov.

2 VYUČOVACIE HODINY

Všetky nižšie uvedené vyučovacie hodiny majú rovnakú štruktúru. Je uvedený ročník (pre každý ročník 1 vyučovacia hodina), téma, čas, medzipredmetové vzťahy, metódy a formy práce, pomôcky, ciele a samotný priebeh vyučovacej hodiny a poznámka. Jednotlivé vyučovacie hodiny sú založené na práci s textom a zostavené stratégiou učenia EUR.

Uvedené vyučovacie hodiny sa v rámci multikultúrnej výchovy venujú týmto témam:

5. ročník – Menšiny Slovenska – Rómovia,
6. ročník – Stereotypy a predsudky,
7. ročník - Menšiny Slovenska – Staré menšiny Slovenska,
8. ročník – Menšiny Slovenska – Nové menšiny – Vietnamci,
9. ročník - Migrácia.

Akronymum **EUR** je zostavený z prvých písmen slov *Evokácia – Uvedomenie si významu – Reflexia*, čo naznačuje, že ide o trojfázový model procesu myslenia a učenia. V každej z týchto fáz dochádza k významným špecifickým aktivitám, ktoré ovplyvňujú efektivitu celého učebného procesu. Model v podstate opisuje postupnosť krokov, ktorým žiaci prechádzajú pred učením, v jeho priebehu a po učení. Dodržanie tejto „metodiky“ nás dovedie k splneniu edukačného cieľa – k rozvinutiu schopnosti kriticky myslieť a uvažovať.

Evokácia - žiak si aktívne vybavuje vedomosti, ktoré o téme má. Je nútený uvažovať o téme, ktorú neskôr podrobne preskúma. Uvedomuje si, na akej úrovni pozná predloženú tému a z doterajších vedomostí si vytvára základ individuálnych vedomostí, ku ktorým bude pridávať ďalšie. Tak sú nové informácie prijímané a chápané v kontexte, nie náhodne, čím je vytvorený predpoklad na ich hlbšie pochopenie, zvnútornenie a dlhodobé, trvalé uchovanie. Informácia, ktorá je prezentovaná bez kontextu, alebo informácia, ktorú žiak nevie spojiť s už osvojenými poznatkami, sa rýchlo vytratí z pamäti. Proces učenia je procesom spájania nového s už poznaným.

Uvedomenie si významu - v tejto etape sa žiak dostáva do kontaktu s novými informáciami alebo myšlienkami, ktoré spája s vlastnou štruktúrou vedomostí, aby výsledok dával nový, presnejší zmysel. Žiak pod vedením učiteľa získava nové poznatky o pojmoch a vzťahoch medzi nimi, vytvára si postoje k učivu. Žiak v tejto fáze musí byť aktívny sám od seba. Preto dôležitou úlohou vo fáze uvedomovania si významu je predovšetkým udržať žiaka v činnosti, zachovať jeho záujem a energiu, vytvorenú počas fázy evokácie. Je potrebné použiť zo strany učiteľa také postupy, ktoré by udržali pozornosť a uvedomené prijímanie a analýzu nových informácií. Žiak v tejto fáze sleduje svoje procesy porozumenia, používa nové informácie, aby ich doplnil do pamäťových schém.

Reflexia - počas tejto fázy by sa malo dosiahnuť niekoľko dôležitých výsledkov učenia. Žiak si upevňuje nové vedomosti, a aktívne reštruktúruje svoje schémy porozumenia, aby zodpovedali tým vedomostiam, ktoré sa naučil. Až v tejto fáze si vlastne skutočne osvojuje učivo a vznikajú trvalé vedomosti. Ďalším dôležitým výsledkom tejto etapy je, že medzi žiakmi dochádza k výmene myšlienok, čím sa rozširuje ich slovná zásoba a prezentujú sa rôzne schémy porozumenia (Petrasová, 2003).

Vyučovacia hodina Lačo džives!

Ročník: piaty

Téma: Menšiny Slovenska

Čas: 45 minút

Medzipredmetové vzťahy: slovenský jazyk a literatúra, výtvarná výchova

Metódy a formy práce: brainstorming, výklad, individuálna práca s pracovným listom, riadený rozhovor

Pomôcky: tabuľa, počítač alebo notebook, dataprojektor, pracovný list

Ciele:

- vedieť rozoznať charakteristické znaky rómskej vlajky,
- akceptovať inú kultúru,
- získané informácie, myšlienky a pocity vyjadriť niekoľkými slovami (cinquain – „báseň“),
- vyfarbiť predlohu vlajky,
- dokáže vytvoriť k textu otázky.

EVOKÁCIA – 5 minút

Vyučovaciu hodinu som začal brainstormingom. Vyzval som žiakov, aby prišli na tabuľu napísať, čo všetko môže byť rómske. Žiaci navrhovali a písali slová, ktoré v nich evokovalo prídavné meno rómsky/rómska/rómske. Nikto návrhy napísané na tabuľu nekomentoval.

UVEDOMENIE - 25 minút

Fázu uvedomenia som začal premietnutím nižšie uvedeného obrázku na tabuľu.

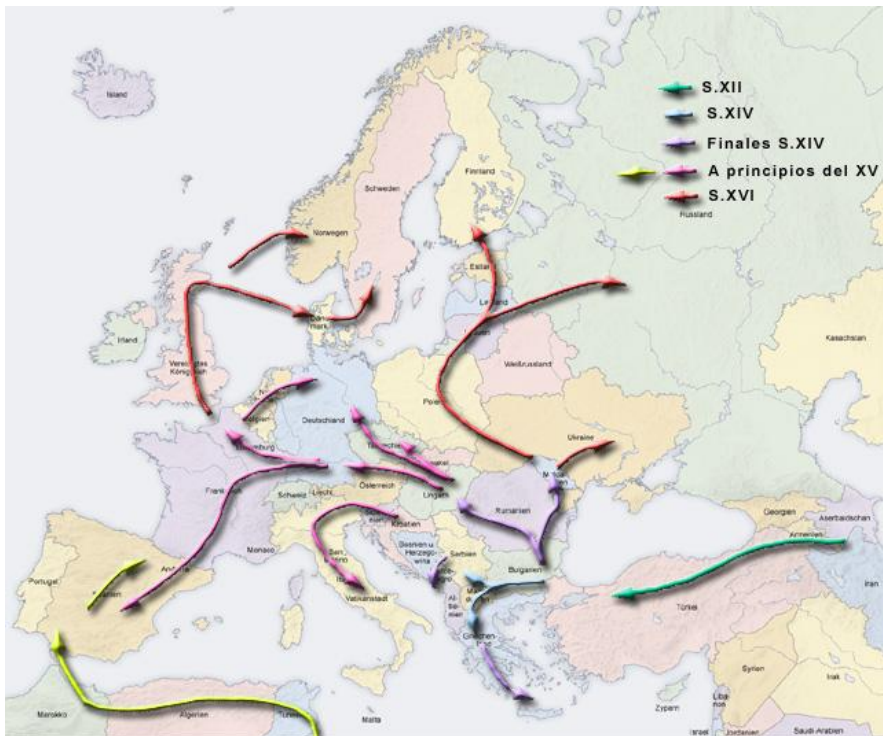

Obrázok 1: Mapa Indie

Prameň: <http://www.tubylismy.pl/kraje/58-indie>

Opýtal som sa žiakov, čo je na tomto obrázku (mapa Indie) a čo ma spoločné tento obrázok s prídavným menom rómsky (pôvod Rómov v Indii). Následne som premietol na tabuľu druhý obrázok.

Obrázok 2: Migrácia Rómov v stredoveku

Prameň: <http://sk.wikipedia.org/wiki/R%C3%B3movia>

Na tomto obrázku si žiaci prezreli, kadiaľ putovali Rómovia z pôvodnej vlasti do Európy.

Nasledne som rozdal žiakom pracovný list (príloha č. 1), z ktorého získali ďalšie informácie o Rómoch. V prvom texte bola krátka informácia o Rómoch. K tomuto textu bolo pripojené tri otázky vzťahujúce sa na text. Druhý text obsahoval krátka informáciu o rómskej vlajke. K tomuto textu boli pripojené 2 úlohy. Prvou úlohou bolo vymalovať rómsku vlajku podľa opisu v texte. Druhou úlohou bolo vypracovať cinquain o rómskej vlajke.

Žiaci individuálne vypracovali pracovný list.

REFLEXIA - 15 minút

Po vypracovaní pracovného listu žiaci čítali vypracované úlohy a nasledoval riadený rozhovor o rómskej menšine.

Domácia úloha

Každý žiak si na internete, v časopise, novinách alebo odbornej publikácii mal nájsť zaujímavosť o rómskom etniku, napr. tradície, zvyky, obrady, oblečenie, strava a pod.

Poznámka

Časová dotácia bola nedostačujúca, zostal nedostatok času na dôslednú reflexiu. Riadený rozhovor musel byť ukončený, napriek tomu, že zo strany žiakov bol ešteveľký záujem. Hodina mala isté pokračovanie prezentáciou domácich úloh.

Vyučovacia hodina Koho chcem za suseda

Ročník: šiesty

Téma: Stereotypy a predsudky

Čas: 45 minút

Medzipredmetové vzťahy: slovenský jazyk a literatúra, občianska výchova, etická výchova

Metódy a formy práce: práca s obrázkom, práca vo dvojici, práca v skupinách, diskusia

Pomôcky: notebook alebo počítač, dataprojektor, pracovný list, farebné kolieska

Ciele:

- akceptovať inú kultúru,
- efektívne spolupracovať s ostatnými ľuďmi,
- dokážu prijať názory ostatných a upravovať svoj pôvodný názor.

EVOKÁCIA – 8 minút

V úvode hodiny som premietol na tabuľu 3 obrázky (obrázok 3-5).

Obrázok 3: Susedia

Prameň: <http://casprezeny.azet.sk/clanok/106233/so-susedom-nemame-dobre-vztahy-neustale-mi-skodi-ako-sa-branit.html>

Obrázok 4: Susedia

Prameň: <http://lepsiebyvanie.centrum.sk/tipy-a-triky/807515/>

Obrázok 5: Susedia

P rameň:

http://www.vastgoedjournaal.nl/index.php?mact=News,cntnt01,default,0&cntnt01pagelimit=30&cntnt01extra=0&cntnt01category_id=30&cntnt01returnid=59

Po ich premietnutí som sa opýtal žiakov, čo spoločné majú tieto obrázky, čo predstavujú (susedia).

Následne každá dvojica (dvojice vytvorili žiaci sediaci v jednej lavici) dostala úlohu napísať 3 pozitíva a 3 negatíva susedských vzťahov. Po ukončení časového limitu dvojice prezentovali svoju prácu.

UVEDOMENIE – 20 minút

Každý žiak si vytiahol z vrecúška farebný papierik. Žiaci, ktorí mali rovnakú farbu vytvorili jednu skupinu. Každá skupina dostala ten istý pracovný list (príloha č. 2), na ktorom bol opis osôb, z ktorých si žiačky a žiaci v skupine mohli vybrať svojich priamych susedov.

Opisy osôb:

- A) moslim, ktorý mal v minulosti problémy so zákonom,
- B) nevidiaci hudobník, ktorý každý večer cvičí na klavíri,
- C) chudobná rodina, ktorej školopovinný syn popri škole pracuje 8 hodín denne v továrni,
- D) rozvedená mamička s dvojročnou dcérou, ktorá žije v chudobných pomeroch,
- E) starší muž afrického pôvodu, ktorý bol v minulosti väznený ako terorista
- F) prisťahovalkyňa z Afriky s matkou, ktorá bola súdená za zabitie svojho manžela alkoholika,
- G) rómsky hudobník z Kokavy nad Rimavicou s rodinou.

Úlohou žiakov v skupine bolo v stanovenom vybrať osoby, ktoré by radi prijali do svojho priameho susedstva, a ktoré by radšej umiestnili niekam inam a určiť aj dôvod.

V následnej diskusii sme si porovnali závery každej skupiny a diskutovali o dôvodoch, podľa ktorých sa pri výbere rozhodovali.

REFLEXIA – 17 minút

Po diskusii som každej skupine dal druhú časť pracovného listu, čím bola odkrytá identita susedov.

Jednotlivé opisy predstavovali tieto slávne osobnosti:

- A) Muhammad Ali – preslávený americký boxer, protivojnový aktivista a bojovník za ľudské práva,
- B) Stevie Wonder – americký hudobník,
- C) Jim Carrey – známy hollywoodsky komik,
- D) J.K. Rowlingová – autorka kníh o Harrym Poteerovi,
- E) Nelson Mandela – držiteľ Nobelovej ceny za mier,
- F) Charlize Theron – slávna hollywoodska herečka,
- G) Vlado Sendrei – hudobník a rómsky aktívista, ktorý okrem iného spolupracoval na tvorbe hudby k americkému filmu Sherlock Holmes 2.

Nasledovala diskusia so všetkými skupinami o tom, či sa ich názory po tomto odhalení zmenili a prečo.

Vyučovacia hodina Dobrý deň

Ročník: siedmy

Téma: Národnostné menšiny Slovenska

Čas: 45 minút

Medzipredmetové vzťahy: slovenský jazyk a literatúra, dejepis, geografia

Metódy a formy práce: brainstorming, práca vo dvojici, práca s pracovným listom, riadený rozhovor

Pomôcky: tabuľa, mapa Európy, časová os, farebné papieriky, kartičky s nápismi, pracovný list

Nápisy na kartičkách:

Jó napot! – maďarský jazyk

Lačo džives! – rómsky jazyk

Dobrý den! – český jazyk

Dobryj deň – rusínsky jazyk

Добрий день! – ukrajinský jazyk

Guten Tag! – nemecký jazyk

Dzień dobry! - poľský jazyk

Dobar dan! – chorvátsky jazyk, na kartičkách meno jazyka nebolo napísané, iba pozdrav.

Ciele:

- vedieť vymenovať tradičné a nové menšiny na Slovensku,
- akceptovať rozmanitosť a mnohorakosť v kultúrnych prejavoch,
- zamyslieť sa nad rozdielmi medzi pojmami národ, národnosť, menšina
- vyjadriť svoj vlastný názor,
- vedieť argumentovať a zdôvodniť svoje postoje.

EVOKÁCIA – 8 minút

Hodinu som začal tým, že som náhodne ôsmim žiakom rozdal kartičky. Žiaci, ktorí dostali kartičky mali po jednom prečítať text na kartičke. Vyzval som žiakov, aby hádali, čo tieto nápisy znamenajú a v akých jazykoch sú napísané. Nechal som ich vykrikovať nápady z miesta a sám som zapisoval ich výroky na tabuľu. Po skončení aktivity sme spoločne skontrolovali odhady a opravili nesprávne.

Spýtal som sa žiakov, čo si myslia, prečo sme v úvode dnešnej hodiny si čítali pozdravy práve v týchto jazykoch (dané jazyky sú jazykmi menšín žijúcich na Slovensku). Na záver som sa spýtal žiakov, či vedeli, aké menšiny žijú na území Slovenska, a či poznajú ešte nejaké ďalšie.

UVEDOMENIE – 25 minút

Žiakov som rozdelil do dvojíc, dvojicu tvorili žiaci, ktorí sedia vedľa seba v lavici (možnosti rozdelenia do dvojíc sú rôzne). Žiaci môžu byť rozdelení aj do väčších skupín – trojíc, štvoríc, no môžu pracovať aj individuálne.

Každá dvojica dostala pracovný list (príloha č. 3) na vypracovanie s vopred stanoveným časom (časovú dotáciu môže vyučujúci upraviť podľa zloženia triedy). V pracovnom liste boli 2 texty, jeden aj druhý text poskytoval informácie o národnostných menšinách. Prvý text o počte osôb hlásiacich sa k jednotlivým národnostným menšinám pri poslednom sčítaní obyvateľstva a druhý text stručný historický prierez obsadzovania územia Slovenska. K daným textom boli otázky, ktoré vychádzali z textu a zisťovali úroveň čítania s porozumením u žiakov. Po uplynutí stanoveného času nasledovala kontrola vypracovania pracovného listu.

REFLEXIA – 12minút

Nadviazal som so žiakmi riadeným rozhovorom nadviazal na historické multikultúrne dianie na Slovensku.

- Urobte porovnanie národnostných menšín, ktoré sme vymenovali na začiatku hodiny a o ktorých sme sa dozvedeli z pracovného listu.
- Zaznačte na časovú os príchod jednotlivých národnostných menšín na územie Slovenska.
- Ukážte na mape, odkiaľ jednotlivé národné menšiny sa dostali na územie Slovenska.
- Zamýšľali ste sa aj pred touto hodinou nad životom menšín na Slovensku? Pri akých príležitostiach?
- Na základe čoho si ľudia vytvárajú obraz a názor na jednotlivé menšiny v bežnom živote?
- Poznáte vy osobne niekoho, kto patrí k nejakej menšine?
- Zhoduje sa vaša skúsenosť so všeobecnou mienkou o tejto menšine?

Domáca úloha

Žiaci si mali vybrať akúkoľvek národnostnú menšinu žijúcu na Slovensku a zistiť o nej čo najviac informácií.

Vyučovacia hodina Prichádza nová krv

Ročník: ôsmy

Téma: Nové menšiny – Vietnamci

Čas: 90 minút

Medzipredmetové vzťahy: dejepis, geografia, informatika

Metódy a formy práce: práca v skupinách, film, práca s PC, diskusia

Pomôcky: farebné kolieska, papier, perá, dataprojektor, PC

Ciele:

- vedieť vymenovať nové menšiny na Slovensku,
- akceptovať rozmanitosť a mnohorakosť v kultúrnych prejavoch,
- vyjadriť svoj vlastný názor,
- vedieť argumentovať a zdôvodniť svoje postoje.

EVOKÁCIA – 15 minút

V úvode vyučovacej hodiny som rozdelili žiakov do piatich skupín na základe vybratého farebného kolieska.

Každá skupina žiakov mala za úlohu spísať čo najväčší počet situácií, keď sa ocitli v pozícií menšiny, napr. v našej rodine som jediná dcéra z troch detí. Po ukončení stanoveného limitu každá skupina nahlas prečítala, aké charakteristiky si jej jednotliví členovia uvedomili. Žiaci skonštatovali, že každý z nás sa niekedy ocitne v pozícii menšiny.

UVEDOMENIE – 50 minút

Tematiku nových menšín sme spoznávali prostredníctvom jednej z nich prostredníctvom prezentácie. Prezentácia sa nachádzala na internetovej stránke http://www.youtube.com/clovekvohrozeni#p/u/25/xwLYVp_X2GI.

Po ukončení prezentácie žiaci zostali pracovať v skupinách, v akých pracovali v úvodnej časti hodiny. Skupiny za pomoci PC pripravili krátku POWER POINTOVÚ prezentáciu na dané témy:

- A/ Všeobecné informácie o Vietname.
- B/ Vietnamci na Slovensku.
- C/ Kultúra, tradície, náboženstvo, sviatky.
- D/ Strava.
- E/ Rodina a škola.

Každá skupina dostala zároveň nasledujúci zoznam webových stránok, kde mohla získať požadované informácie:

[http://www.multikulti.sk/studie/%28ne%29viditelni imigranti - vietnamci na slovensku.html](http://www.multikulti.sk/studie/%28ne%29viditelni%20imigranti%20-%20vietnamci%20na%20slovensku.html)

<http://www.youtube.com/watch?v=G4QzEsOHN2M>

<http://www.varianty.cz/cdrom/podkapitoly/b05cizinci/01/10.pdf>

<http://www.vietnamweb.cz/>

<http://www.vietnam2010.estranky.cz/>

<http://www.velkaepocha.sk/2009090710919/Svadobne-tradicie-Vietnamu.html>
<http://www.vietnam1.estranky.cz/clanky/narodni-jidla.html>
http://www.ondrejlanda.wz.cz/pdf/viet_fam.pdf
http://www.inkluzivniskola.cz/sites/default/files/uploaded/Vietnam_0.pdf
<http://www.chovani.eu/Vietnam-559>
<http://www.slovakaid.sk/wp-content/uploads/2010/12/Vietnam-ako-ho-nepozname.pdf>

REFLEXIA - 25 minút

Každá skupina prezentovala svoju Power Pointovú prezentáciu a odpovedala na otázky prítomných.

Po ukončení prezentácií nasledovala diskusia na otázky:

- Čo som sa naučil/naučila?
- Čo bolo najľahšie, najťažšie?
- Čo ma zaujalo?

Vyučovacia hodina **Hľadáme nový domov**

Ročník: deviaty

Téma: Migrácia

Čas: 45 minút

Medzipredmetové vzťahy: geografia, slovenský jazyk a literatúra, informatika

Metódy a formy práce: práca v skupinách, práca s pracovným listom, práca s PC, diskusia

Pomôcky: 4 papiere veľkosti A4, lístočky s postavičkami, 4 papiere veľkosti A3, pracovný list, PC

Ciele:

- vedieť analyzovať príčiny migrácie, čiže sťahovania ľudí v minulosti a v prítomnosti;
- pomenovať príčiny, dôsledky sťahovania ľudí

EVOKÁCIA - 10 minút

Žiakov som rozdelil do skupín (4 skupiny) nasledujúcim spôsobom: na zem som umiestnil 4 papiere veľkosti A4, ktoré znázorňujú krajiny – útočiská. Každý papier bol inej farby (červenej, modrej, zelenej, oranžovej). Žiaci si vzali lístoček, na ktorom bol symbol – postavička človeka. Postavičky sú vo farbách krajín – útočisk. Žiaci sa zoradili podľa farby umiestnia svojho človeka do krajiny útočiska. (Symboly musia byť pripravené podľa počtu žiakov v triede tak, aby ich bol v jednotlivých skupinách približne rovnaký počet.) Takto vzniknuté skupiny dostali papier formátu A3, kde už bola pripravená centrálna časť myšlienkového kruhu – v strede kruhu s kľúčovým slovom Vystáhovalectvo.

Žiaci mali za úlohu zamyslieť sa nad pojmom vystáhovalectvo.

- Ako by ste zadefinovali kľúčový pojem?
- Aké boli dôvody vystáhovalectva?

- Aké boli dôsledky vyst'ahovalectva?
- Aký bol život rozdelených rodín?

Svoje odpovede zaznamenávajú na myšlienkovú mapu.

UVEDOMENIE – 25 minút

Žiaci zostali rozdelení v pôvodných skupinách. Uviedol som žiakov do situácie krátkym úvodom - v tomto momente niekde na zemi žijú 4 osoby, ktoré sa navzájom nepoznajú a uvažujú o tom, že by chceli zmeniť miesto pre svoj ďalší život. Ich voľba padla na Severnú Európu. Ktorý zo štátov severnej Európy by ste im navrhli? Ani jedna osoba toho o krajinách severnej Európy (Island, Nórsko, Švédsko, Fínsko, Dánsko, Litva, Lotyšsko, Estónsko) veľa nevie. Preto sa mu pokúste zdôvodniť výhody a nevýhody štátu, ktorý ste mu vybrali.

Zástupca každej skupiny si vylosoval svoju kartičku s osudom určitej osoby – svoj pracovný list (príloha č. 3) a hľadá pre ňu vhodný štát. Pred samotnou prácou v skupinách som sa opýtal žiakov, či sú im jasné kritériá požiadaviek. Ich úlohou bolo zistiť na internete najvhodnejšie krajiny podľa kritérií, ktoré môžu byť pre danú osobu zaujímavé. Ako pomôcka im slúžili kľúčové slová, ktoré nájdú v príbehu danej osoby (dĺžka pracovného času, poskytovanie sociálnych dávok počas materskej dovolenky a pod.).

Kartičky s osudom

Fawzia má 24 rokov, pochádza z Afganistanu. Má len základné vzdelanie, je vdova – jej manžel zahynul v bojoch s Talibanom, a preto sa aj ona stala „nepohodlnou“. Chcela by žiť v krajine, kde by jej do nového života pomohli jej krajanovia. Pre nový život sa chce naučiť aj úradný jazyk tejto krajiny, a preto by sa chcela zapísať do jazykového kurzu. Aby ho mohla navštevovať, nemal by byť jej týždenný pracovný čas vyšší ako 30 hodín.

Fatima 23 ročná žena zo Somálska. Jej manžel ju týral, a preto od neho ušla. Rodina sa jej zriekla a teraz sa nachádza v utečeneckom tábore, kde sa dozvedela, že čaká druhé dieťa. Chcela by žiť v krajine, kde by čo najskôr dostala azyl, a získala čo najvyššiu materskú dávku, aby uživila svoje deti. Zároveň by chcela, aby jej pomáhali aj jej krajanovia, ak by v novej krajine potrebovala pomoc.

Miro 29 ročný Róm zo Spiša. Je vyučený čašník, 6 rokov je nezamestnaný. Uchádzal sa o prácu v 12 podnikoch, 3-krát ho odmietli s tým, že „miesto je obsadené“, hoci predtým ho telefonicky uistili, že miesto je voľné. Pred pár rokmi, keď pracoval ako čašník v železničnom jedálenskom vozni, ho v práci napadli neonacisti, a preto je rozhodnutý žiť v krajine s najnižšou hustotou železničnej siete.

Almor 40 ročný muž z Bolívie, 10 rokov pracoval ako lesný robotník v nadnárodnej spoločnosti. Utrpel ťažký pracovný úraz, ale firma mu nezaplatila liečenie, ani mu nedala žiadne finančné odškodnenie. Má 2 mladšie sestry a mamu, ktorá pracuje na kávovníkovej plantáži, avšak zarobí málo, a preto ich musí Almor finančne podporovať. Má stredoškolské vzdelanie v oblasti lesníctva. Chcel by ísť do krajiny, kde je kurz meny voči USD (americkému doláru) najvýhodnejší.

(podľa človeka v ohrození globálne vzdelávanie)

Pokiaľ žiaci vypracovávali zadania, nakreslil som na tabuľu tabuľku.

Osoba	Dôvody odchodu	Nový domov
Fawzia		
Miro		
Fatima		
Almor		

Po ukončení aktivity v skupinách zástupca prečítali osud svojej postavy z kartičky a uviedol podľa skupinového uváženia hlavný dôvod odchodu z domova, ako aj zdôvodnenie výberu novej krajiny. Všetko heslovite zaznačil do pripravenej tabuľky.

REFLEXIA - 10 minút

Po prezentovaní práce žiakov nasledovala diskusia pomocou otázok.

- Ako ste sa cítili v koži migrujúcej osoby?
- Ktorá osoba mala podľa Vás najťažší osud?
- Kto mal podľa Vás najťažšiu cestu k novému životu?
- Ktoré práva boli porušované v ich rodnej krajine?
- Sú tieto práva porušované aj u nás?
- Ako by ste reagovali, keby ste sa ocitli v podobnej situácii? Na koho by ste sa obrátili? Kde by ste hľadali pomoc?
- Čo by ste mohli urobiť pre to, aby sa ľudské práva dodržiavali na celom svete?
- Do akých krajín najčastejšie cestujú Slováci a Slovenky?
- V akých podmienkach pracujú, študujú naši občania v cudzine? Vnímajú ich tam pozitívne, alebo negatívne? Prečo?
- Akí cudzinci a v akých podmienkach pracujú, študujú na Slovensku? Vnímajú ich tu pozitívne, alebo negatívne? Prečo?

Domáca úloha

Žiaci si do budúcej hodiny pripravili prácu, v ktorej odpovedali na otázky:

- Čo by vás prinútilo odísť zo Slovenska do inej krajiny?
- S čím by bolo ťažké sa rozlúčiť?
- Čo by ste si určite zobrali so sebou?

ZÁVER

Ako je uvedené v Štátnom zdelávacom programe, žiaci všetkých vekových kategórií budú čoraz častejšie v osobnom aj verejnom živote vystavení rôznym kultúrnym vplyvom a v čoraz väčšej miere sa budú dostávať do kontaktu s príslušníkmi iných kultúr. Preto je potrebné, aby boli na tieto výzvy pripravení a aby boli schopní rozoznať, rešpektovať a podporovať rôzne kultúrne ukotvenie vo svojom okolí.

Kultúrne prostredie Slovenska v minulosti bolo a dnes je stále hlboko tolerantné voči príslušníkom iných kultúr. Napriek tomu, tak ako v minulosti aj dnes je kolektívne vedomie u nás stále poznačené neznášanlivosťou voči iným socio-kultúrnym skupinám a voči ich kultúrnym prejavom. Preto je dôležité, aby aj škola ako formálna inštitúcia podporovala u detí schopnosti pohybovať sa v prostredí rôznych sociálnych vrstiev a rôznych kultúr. Škola môže deťom systematicky poskytovať podnety, ktoré pomáhajú prirodzenému rozvoju schopností pre komunikáciu a spoluprácu pri stretnutiach s odlišnými ľuďmi.

Cieľom prierezovej témy multikultúrna výchova je preto výchovné a vzdelávacie pôsobenie zamerané na rozvoj poznania rozličných tradičných aj nových kultúr a subkultúr, akceptáciu kultúrnej rozmanitosti ako spoločenskej reality a rozvoj tolerance, rešpektu a prosociálneho správania.

Táto práca by mala prispieť k sprístupneniu problematiky multikultúrneho vzdelávania učiteľom na nižšom strednom vzdelávaní a poskytnúť im materiál pre ich edukačnú činnosť.

ZOZNAM BIBLIOGRAFICKÝCH ZDROJOV

1. MISTRÍK, E. 2000. Multikultúrna výchova v príprave učiteľov. IRIS. Bratislava. 2000.
2. MISTRÍK, E. 2008. Multikultúrna výchova v škole. Ako reagovať na kultúru rôznorodosti. OSF. Bratislava. 2008. ISBN 8089018106
3. PRUCHA, J. 2006. Multikulturní výchova. Příručka (nejen) pro učitele. Triton. Praha. 2006.
4. Kolektív autorov. 1998. Pedagogický slovník. 2. Vydanie. Bratislava. Vydavateľstvo Portál. 1998.
5. Velký sociologický slovník. I. 2001. zväzok A-O. Praha. Karolinum, 1996. ISBN 80-7184-164-1.

Internetové zdroje

6. DÚBRAVOVÁ, V. 2006. [online]. Multikultúrna výchova. [cit. 12. 2. 2015]. Dostupné na <http://www.multikulti.sk/dok/kapitola-1.pdf>

ZOZNAM PRÍLOH

Príloha 1 Lačo džives!

Príloha 2 Koho máš zasuseda

Príloha 3 Dobrý deň

Príloha 4 Hľadáme nový domov

Text č. 1

Najstaršia písomná zmienka o Rómoch v Európe pochádza z roku 1068 z kláštora na hore Athos v Grécku, kde sú označení ako Adsincani. Tak sa rozšírili pomenovania v jednotlivých jazykoch - Cigan (bulharsky), Ciganin (srbsky), Cikán (česky), Cygan (poľsky a rusky), Ciganos (portugalsky) a pod. Prvým písomným dokumentom o Rómoch z územia Slovenska je listina z roku 1322, kde sa o nich zmieňuje spišskonovoveský richtár Ján Kunch. Pri sčítaní v r. 2011 sa k rómskej národnosti prihlásilo 105 738 obyvateľov, teda 2% z celkovej populácie.

1. Z ktorej krajiny pochádza najstaršia písomná zmienka o Rómoch v Európe?

.....

2. Z ktorého roku je prvý písomný dokument o Rómoch z územia Slovenska?

.....

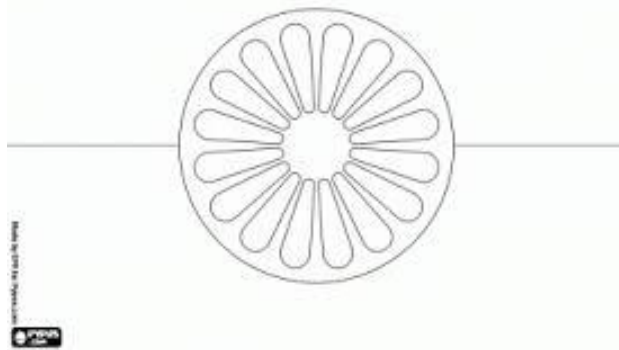
3. Koľko percent obyvateľstva sa prihlásilo k rómskej národnosti?

.....

Text č. 2

Medzinárodnú vlajku Rómov vytvoril Všeobecný zväz Rómov z Rumunska v roku 1933. Vlajka pozostáva z dvoch pruhov – zeleného, symbolizujúceho prírodu a modrého, predstavujúceho oblohu. V strede sa nachádza červené vozové koleso so šestnástimi spicami. Také isté koleso je aj na štátnej vlajke Indie, Rómovia sa týmto spôsobom vlastne prihlásili ku krajine pôvodu ich predkov.

1. Podľa informácií v texte vyfarbi obrázok.

2. Vypracuj cinquain (päťveršovú báseň):

1. riadok – Vymysli jednoslovný názov textu.
2. riadok – Napíš dve prídavné mená (napr. Aká je vlajka?).
3. riadok – Prirad' k slovnému spojeniu *rómska vlajka* tri slovesá.
4. riadok – Vytvor vetu zo štyroch slov, ktoré vyjadrujú vzťah k téme.
5. riadok – Napíš synonymum k slovu *vlajka*.

1. -----
2. -----
3. -----
4. -----
5. -----

Zdroj: Petrasová, 2008 (modifikované)

Príloha 2 Koho máš zasuseda

Opisy osôb:

- A) moslim, ktorý mal v minulosti problémy so zákonom,
  - B) nevidiaci hudobník, ktorý každý večer cvičí na klavíri,
  - C) chudobná rodina, ktorej školopovinný syn popri škole pracuje 8 hodín denne v továrni,
  - D) rozvedená mamička s dvojročnou dcérou, ktorá žije v chudobných pomeroch,
  - E) starší muž afrického pôvodu, ktorý bol v minulosti väznený ako terorista
  - F) prisťahovalkyňa z Afriky s matkou, ktorá bola súdená za zabitie svojho manžela alkoholika,
  - G) rómsky hudobník z Kokavy nad Rimavicou s rodinou.
-

Jednotlivé opisy predstavovali tieto slávne osobnosti:

- A) Muhammad Ali – preslávený americký boxer, protivojnový aktivista a bojovník za ľudské práva,
- B) Stevie Wonder – americký hudobník,
- C) Jim Carrey – známy hollywoodsky komik,
- D) J.K. Rowlingová – autorka kníh o Harrym Poteerovi,
- E) Nelson Mandela – držiteľ Nobelovej ceny za mier,
- F) Charlize Theron – slávna hollywoodska herečka,
- G) Vlado Sendrei – hudobník a rómsky aktivista, ktorý okrem iného spolupracoval na tvorbe hudby k americkému filmu Sherlock Holmes 2.

Ukážka č. 1

Podľa zverejnených výsledkov Štatistického úradu mala Slovenská republika k 21. máju 2011, čo je rozhodujúci okamih posledného sčítania ľudu, 5 397 036 trvalo bývajúcich obyvateľov. K slovenskej národnosti sa prihlásilo menej ľudí ako pred desiatimi rokmi – 4,353 milióna obyvateľov, čo predstavuje 80,7 percent. Pri sčítaní v roku 2001 ich bolo 4,615 milióna, teda 85,8 percenta. K maďarskej národnosti sa prihlásilo viac ako 458,4 tisíce obyvateľov, čo je 8,5 percent z celkovej populácie. K rómskej národnosti hlásilo 105,7 tisíc, čo predstavuje takmer dve percentá celkového počtu. Spomedzi obyvateľov s trvalým pobytom na Slovensku má ďalej českú národnosť 30 400 ľudí, teda 0,6 percenta, rusínsku 33 500, teda 0,6 percenta, ukrajinskú národnosť má 7 430 obyvateľov (0,1 percenta), nemeckú 4 690 (0,1 percenta), poľskú 3 084 (0,1 percenta), chorvátsku 1 022, srbskú 698, ruskú 1 997, židovskú 631, moravskú 3 286 (0,1 percenta) a bulharskú 1 021 obyvateľov. Ostatné národnosti majú spolu 9 825 obyvateľov.

- 1. Koľko percent obyvateľov Slovenska sa v poslednom sčítaní ľudu prihlásilo k slovenskej národnosti?**
  - a/ 4 353 000
  - b/ 5 397 036
  - c/ 4 615 000
  - d/ 4 584 000
- 2. Ktorá národnostná menšina je podľa posledného sčítania ľudu najpočetnejšia?**
  - a/ maďarská
  - b/ rómska
  - c/ česká
  - d/ rusínska
- 3. Koľko národností na Slovensku má viac ako tisíc obyvateľov?**
  - a/ všetky uvedené v texte
  - b/ 9
  - c/ 2
  - d/ 11
- 4. Ktoré národnosti na Slovensku majú viac ako tridsaťtisíc obyvateľov?**
  - a/ 4
  - b/ 2
  - c/ žiadna
  - d/ 3
- 5. Ktorá z uvedených národností Slovenska má najmenej obyvateľov?**
  - a/ židovská
  - b/ srbská
  - c/ ruská
  - d/ bulharská

Ukážka č. 2

Teritórium súčasného Slovenska bolo vždy križovatkou odlišných kultúr. Pripomenieme si niektoré kultúry z minulosti. Púchovská kultúra, Kelti, Narkomani a Kvádi, Dákovia, Rímania a Huni boli prvé známe kultúry na našom území. Od staroveku sa tu usádzali Židia. V stredoveku i neskôr boli vyčleňovaní na okraj miest i spoločnosti, v 18. – 19. storočí tvorili v niektorých mestách veľkú časť obyvateľstva, počas 2. svetovej vojny boli prakticky zlikvidovaní. V 5. storočí datujeme príchod Slovanov, ktorý istý čas územie obývali spolu s Avarmi sčasti v ozbrojených konfliktoch, sčasti v mierovom spolunažívaní. V poslednej tretine 10. storočia je zaznamenaný príchod Maďarov. V priebehu dejín historici zaznačili niekoľko vln príchodu Nemcov a ich usadzovanie sa na území dnešnej SR. Súčasťou ich pôsobenia boli úzke väzby slovenskej kultúry na nemecké mestá. Pred 500 rokmi prišli na naše územie Rómovia. Osídľovanie Valachmi skončilo v 17. storočí, kedy na Slovensku splynuli s miestnym obyvateľstvom. Z etnického hľadiska išlo pôvodne o rusínsko-rumunské obyvateľstvo, čiastočne o Poliakov. Národnostnú mapu Slovenska dotvárali aj: poľská kultúra, ktorá prenikala na Slovensko spolu so zálohom spišských miest a kultúrou goralov, aktívne pôsobenie umelcov, kňazov, učiteľov i vládcov z rôznych krajín v rôznych obdobiach – z Rakúska, Talianska, Čiech, Ruska, aktívne pôsobenie Čechov na Slovensku v 20. storočí vrátane procesov čechoslovakizácie Slovenska medzi svetovými vojnami.

1. Označte možnosť, ktorá správne vymenúva prvé známe kultúry na našom území.

- a/ Púchovská kultúra, Kelti, Narkomani a Kvádi, Židia, Rímania, Huni
- b/ Púchovská kultúra, Kelti, Narkomani a Kvádi, Dákovia, Maďari, Huni
- c/ Púchovská kultúra, Avari, Narkomani a Kvádi, Dákovia, Rímania, Huni
- d/ Púchovská kultúra, Kelti, Narkomani a Kvádi, Dákovia, Rímania, Huni

2. Označ možnosť, ktorá chronologicky podáva príchod jednotlivých etník na územie dnešného Slovenska.

- a/ Slovania, Avari, Maďari, Rómovia, Nemci, Valasi
- b/ Slovania, Avari, Maďari, Nemci, Valasi, Rómovia
- c/ Slovania, Avari, Maďari, Nemci, Rómovia, Valasi
- d/ Slovania, Avari, Nemci, Maďari, Rómovia, Valasi

3. Akým spôsobom prenikala na naše územie poľská kultúra?

- a/ spolu so zálohom spišských miest a kultúrou goralov
- b/ aktívnym pôsobením umelcov, kňazov, učiteľov v rôznych obdobiach
- c/ aktívne pôsobením na Slovensku v 20. storočí
- d/ niekoľkými vlnami príchodu

4. Akého pôvodu boli pôvodne Valasi?

- a/ rusínsko-rumunské
- b/ poľské
- c/ ruské
- d/ slovenské

Príloha 4 Hľadáme nový domov

Fawzia má 24 rokov, pochádza z Afganistanu. Má len základné vzdelanie, je vdova – jej manžel zahynul v bojoch s Talibanom, a preto sa aj ona stala „nepohodlnou“. Chcela by žiť v krajine, kde by jej do nového života pomohli jej krajanovia. Pre nový život sa chce naučiť aj úradný jazyk tejto krajiny, a preto by sa chcela zapísať do jazykového kurzu. Aby ho mohla navštevovať, nemal by byť jej týždenný pracovný čas vyšší ako 30 hodín.

Ako sa volá osoba, ktorej pomáha Vaša skupina?

.....

Aký je hlavný dôvod odchodu z domova?

.....

Čo očakáva v novom domove?

.....

.....

Akú krajinu ste jej vybrali?

.....

Zdôvodnite výber novej krajiny.

.....

Fatima 23 ročná žena zo Somálska. Jej manžel ju týral, a preto od neho ušla. Rodina sa jej zriekla a teraz sa nachádza v utečeneckom tábore, kde sa dozvedela, že čaká druhé dieťa. Chcela by žiť v krajine, kde by čo najskôr dostala azyl, a získala čo najvyššiu materskú dávku, aby uživila svoje deti. Zároveň by chcela, aby jej pomáhali aj jej krajanovia, ak by v novej krajine potrebovala pomoc.

Ako sa volá osoba, ktorej pomáha Vaša skupina?

.....

Aký je hlavný dôvod odchodu z domova?

.....

Čo očakáva v novom domove?

.....

.....

Akú krajinu ste jej vybrali?

.....

Zdôvodnite výber novej krajiny.

.....

Miro 29 ročný Róm zo Spiša. Je vyučený čašník, 6 rokov je nezamestnaný. Uchádzal sa o prácu v 12 podnikoch, 3-krát ho odmietli s tým, že „miesto je obsadené“, hoci predtým ho telefonicky uistili, že miesto je voľné. Pred pár rokmi, keď pracoval ako čašník v železničnom jedálenskom vozni, ho v práci napadli neonacisti, a preto je rozhodnutý žiť v krajine s najnižšou hustotou železničnej siete.

Ako sa volá osoba, ktorej pomáha Vaša skupina?

.....

Aký je hlavný dôvod odchodu z domova?

.....

Čo očakáva v novom domove?

.....

.....

Akú krajinu ste jej vybrali?

.....

Zdôvodnite výber novej krajiny.

.....

Almor 40 ročný muž z Bolívie, 10 rokov pracoval ako lesný robotník v nadnárodnej spoločnosti. Utrpel ťažký pracovný úraz, ale firma mu nezaplatila liečenie, ani mu nedala žiadne finančné odškodnenie. Má 2 mladšie sestry a mamu, ktorá pracuje na kávovníkovej plantáži, avšak zarobí málo, a preto ich musí Almor finančne podporovať. Má stredoškolské vzdelanie v oblasti lesníctva. Chcel by ísť do krajiny, kde je kurz meny voči USD (americkému doláru) najvýhodnejší.

Ako sa volá osoba, ktorej pomáha Vaša skupina?

.....

Aký je hlavný dôvod odchodu z domova?

.....

Čo očakáva v novom domove?

.....

.....

Akú krajinu ste jej vybrali?

.....

Zdôvodnite výber novej krajiny.

.....